

เก็บยาในโรงพยาบาลให้ถูกวิธี

รองศาสตราจารย์ ดร.ภญ. ชะอรสิน สุขศรีวงศ์

ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

การเก็บรักษายาที่ห้องยาของโรงพยาบาลนั้นต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษ เนื่องจากยามีหลากหลายรายการ หากเก็บไม่ถูกต้องจะทำให้ยาเสื่อมคุณภาพ และอาจทำให้ยามีปฏิกิริยา ผู้ป่วยเกิดอันตรายจากการได้รับยาที่ไม่ถูกต้อง

หลักการเก็บยาที่ถูกวิธีต้องคำนึงถึง ความปลอดภัย ถูกหลักวิชาการ และตรวจสอบง่ายดังนี้

วิธีการเก็บรักษา

- 1) การกำหนดสถานที่เก็บ มีแผนผังแสดงตำแหน่งการจัดเก็บเวชภัณฑ์ชัดเจนเพื่อความสะดวกแก่การค้นหา อาจกำหนดเป็นรหัสตัวเลขบอกสถานที่เก็บ
- 2) ควรวางเวชภัณฑ์บนชั้น ไม่ควรวางไว้กับพื้นโดยตรง หากจำเป็นควรมีแผ่นไม้หรือแท่นรองรับ เพื่อป้องกันความชื้นจากพื้นไม่ให้มาสู่ยา นอกจากนี้ยังทำให้การทำความสะอาดพื้นเป็นไปได้สะดวก
- 3) จัดยาเป็นหมวดหมู่ อาจแบ่งตามรูปแบบยา เช่น ยาเม็ด ยาฉีด ยาน้ำ ยาใช้ภายนอก เป็นต้น
- 4) จัดเวชภัณฑ์ที่รับเข้าใหม่หรือที่มีอายุการใช้ยาวกว่าไว้ด้านในหรือด้านซ้าย จัดเวชภัณฑ์เก่าหรือที่มีอายุการใช้งานสั้นกว่าไว้ด้านนอกหรือด้านขวา
- 5) ยาที่มีลักษณะภายนอกคล้ายกันควรทำสติ๊กเกอร์ติดเพิ่ม เพื่อป้องกันการหยิบยาผิด ก่อนที่จะเก็บเข้าชั้นวาง ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 ติดสติ๊กเกอร์เพิ่ม เพื่อป้องกันการหยิบยาผิด

(จากเอกสารประกอบการบรรยาย วิชาการตลาดยา ของ ภญ. พ.ต.อ.หญิงศิริพร จรุงศักดิ์ เศรษฐ์)

6) ดิตสติกเกอร์สีต่างๆ แสดงปีที่ยาหมดอายุ และพิมพ์หมายเลขของเดือนที่หมดอายุลงบนสติกเกอร์ ลงที่ขวดหรือกล่องให้เห็นชัดเจน ทำบัญชีควบคุมวันหมดอายุของยาและเวชภัณฑ์และตรวจสอบทุกเดือน หากพบว่ายาใดใกล้หมดอายุ (ภายใน 6 เดือนข้างหน้า) และมีค้างอยู่ในคลังเวชภัณฑ์จำนวนมากซึ่งอาจใช้ไม่หมดทันเวลา ให้รีบรายงานต่อผู้อำนวยการโรงพยาบาลและคณะกรรมการเภสัชกรรมและการบำบัด เพื่อขอความร่วมมือในการใช้หรือทำการแลกเปลี่ยนกับผู้ขาย

7) ยาที่ต้องเก็บรักษาเป็นพิเศษ เช่น

- ยาเสพติดให้โทษประเภท 2 ต้องแยกเก็บไว้เป็นส่วนหนึ่งในที่มั่นคง แข็งแรงปลอดภัย มีกุญแจใส่ไว้พิเศษ
- ยาที่มีราคาแพงมาก ควรแยกเก็บ การหยิบยาต้องมีการควบคุม
- ยาที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ต้องแยกเก็บ ควบคุมการเบิกจ่ายโดยผู้ที่มีอำนาจ
- แอลกอฮอล์และวัสดุไวไฟอื่นๆ เช่น เอธิลคลอไรด์ (ethyl chloride), อะซีโตน (acetone) ต้องเก็บในที่ที่มีอุณหภูมิต่ำและต้องเก็บแยกต่างหากจากเวชภัณฑ์อื่นๆ เพราะติดไฟได้ง่าย
- ยาประเภทชีววัตถุ เช่น อินซูลิน วัคซีน เซรัม แอนตี้ทอกซิน ท็อกซอยด์ต้องเก็บไว้ที่อุณหภูมิระหว่าง 2-8 องศาเซลเซียส ต้องเก็บไว้ในตู้เย็นที่ควบคุมอุณหภูมิสำหรับเก็บเวชภัณฑ์โดยเฉพาะ และควรติดสติกเกอร์ บอกรสภาวะการเก็บที่ถูกต้อง ดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 ดิตสติกเกอร์ บอกรสภาวะการเก็บที่ถูกต้อง

(จากเอกสารประกอบการบรรยาย วิชาการตลาดยา ของ ญญ. พ.ต.อ.หญิงศิริพร จรุงศักดิ์ เศรษฐ์)

- ยาที่มีความเสี่ยงสูง (high - alert drugs) หมายถึงยาที่มีความเสี่ยงสูงที่จะก่อให้เกิดอันตรายหรือผลเสียต่อผู้ป่วย อย่างรุนแรง ถ้าหากมีความผิดพลาดในการสั่งใช้ยา คัดลอกคำสั่งใช้ยาจ่ายยา หรือการให้ยา ดังนั้นจึงต้องมีการจัดเก็บยาอย่างรัดกุม เพื่อไม่ให้เกิดการหยิบผิด ดังนี้

1. ควรแยกยาในกลุ่มนี้ไว้ห่างกับยาที่มีรูปลักษณะภายนอกของภาชนะบรรจุที่คล้ายคลึงกัน เพื่อลดความคลาดเคลื่อนในการจ่ายเตรียมยา
2. ติด Sticker สีแดงที่ภาชนะที่เก็บยา เพื่อให้ชัดเจน และเพิ่มความระวังในการใช้ยามากขึ้น ดังรูปที่ 3

รูปที่ 3 การติดฉลากเพิ่มเพื่อเพิ่มความระวังในการใช้ยาสำหรับยาที่มีความเสี่ยงสูง
(จากเอกสารประกอบการบรรยาย วิชาการตลาดยา ของ ภญ. พ.ต.อ.หญิงศิริพร จรุงศักดิ์ เศรษฐ์

สภาวะที่ใช้เก็บยา

สภาวะในการเก็บรักษายาจะถูกระบุไว้ที่ฉลากยา อย่างไรก็ตาม การเก็บยาตามสภาวะการจัดเก็บยาที่ดีไม่ได้ยืนยันว่ายาจะมีความคงตัวตลอดไปเพราะจะต้องดูวันหมดอายุของยาด้วย ในกรณีที่ไม่มีระบุสภาวะในการเก็บ ควรเก็บในสภาวะที่ป้องกันความชื้น ที่อุณหภูมิไม่เกิน 30°C และไม่แช่แข็ง

ระบบปรับอากาศของคลัง ควรมีการควบคุมอุณหภูมิ มีตู้เย็นพร้อมเทอร์โมมิเตอร์ประจำตู้ มีบันทึกการตรวจสอบอุณหภูมิของตู้เย็นอย่างน้อย 2 ครั้งต่อวัน

สภาวะ	อุณหภูมิ
Freezer	ระหว่าง -20°C ถึง -10°C (-4°F ถึง 14°F)
Cold	ไม่เกิน 8°C (46°F)
Refrigerator	ระหว่าง 2°C ถึง 8°C (36°F ถึง 46°F)
Cool	ระหว่าง 8°C ถึง 15°C (46°F ถึง 59°F) ยาเตรียมที่ระบุให้เก็บใน cool place อาจเก็บไว้ในตู้เย็น ยกเว้นกรณีที่มีการระบุเป็นอย่างอื่น
room temperature และ controlled room temperature	ห้องที่เปิดเครื่องทำความเย็น 25°C หรือ ระหว่าง 20°C ถึง 30°C ยาเตรียมที่มีการระบุให้เก็บที่ controlled room temperature หรือเก็บที่ไม่เกิน 25°C อาจเก็บใน cool place ได้ นอกจากจะระบุเป็นอย่างอื่น
Warm	ระหว่าง 30°C ถึง 40°C (86°F ถึง 104°F)
excessive heat	สูงกว่า 40°C (104°F)

protection from freezing	ป้องกันไม่ให้ยาแข็งตัวเป็นน้ำแข็ง ห้ามเก็บในช่องแช่แข็ง
protection from moisture	ป้องกันไม่ให้เก็บในสภาวะความชื้นมากกว่า60%RH

บรรณานุกรม

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/21083197>

<http://www.pharmacy.mahidol.ac.th/th/knowledge/article/193>

http://www.healthtoday.net/thailand/Disease_n/disease177_5.html

http://www.pharmyaring.com/download/drug_sharing1_pdf.pdf